C/2025/774

11.2.2025

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o RESTORE – regionálnej núdzovej podpore obnovy, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/1058 a nariadenie (EÚ) 2021/1057

[COM(2024) 496 final – 2024/0275 (COD)]

(C/2025/774)

Hlavný spravodajca: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Žiadosť o konzultáciu	Rada Európskej únie, 14. 11. 2024 Európsky parlament, 25. 10. 2024
Právny základ	článok 164, článok 175 tretí odsek, článok 178 a článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté na plenárnom zasadnutí	4. 12. 2024
Plenárne zasadnutie č.	592
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	138/0/0

1. Závery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) vyjadruje plnú solidaritu a podporu obyvateľom strednej, východnej a južnej Európy, ktorých vážne postihli nedávne prírodné katastrofy. Tvárou v tvár prírodným katastrofám, ktorým sú opakovane vystavované regióny EÚ, je Európa silnejšia, keď drží spolu a je jednotná.

1.2. EHSV si uvedomuje, že dôsledky klimatických zmien a nedostatku zdrojov už, žiaľ, sú už, žiaľ, citeľné. Preto je potrebné prispôsobiť sa doteraz nepoznanej realite. Hoci sa EÚ náležite usiluje zabrániť zhoršeniu situácie, na nepredvídané núdzové situácie v oblasti klímy, energetické krízy a prírodné katastrofy nie je pripravená.

1.3. Klimatická kríza je systémový problém, ktorý presahuje hranice, a to znamená, že je potrebná systémová zmena spôsobu fungovania nášho hospodárstva a že je nevyhnutné, aby sa vlády zaviazali k systémovým riešeniam namiesto toho, aby sa zaoberali len symptómami tohto problému.

1.4. EHSV sa domnieva, že na zmiernenie sociálnych, územných a hospodárskych dôsledkov takýchto prírodných katastrof budú nutné okamžité, jednoduché a účinné opatrenia. V regiónoch EÚ budú potrebné rozsiahle rekonštrukčné práce, aby sa zotavili z týchto katastrof.

1.5. EHSV víta možnosti flexibility avizované v návrhu Komisie, ktorých cieľom je podporiť postihnuté krajiny vzhľadom na závažný a trvalý vplyv prírodných katastrof na sociálnu a hospodársku štruktúru regiónov EÚ.

1.6. Vyjadruje svoju podporu politike súdržnosti ako dlhodobému investičnému nástroju EÚ, pričom uznáva, že extrémne prírodné katastrofy môžu ohroziť jej dlhodobý rozvoj.

1.7. EHSV poukazuje na to, že základná zásada politiky súdržnosti – nezabudnúť na nikoho ani na žiadny región – je naďalej zmysluplná a platná a že partneri z radov občianskej spoločnosti sú pripravení pokračovať v práci na jej uplatňovaní v praxi prostredníctvom silnej investičnej politiky EÚ.

1.8. EHSV vo svojom nedávnom uznesení s názvom *Na nikoho by sa nemalo zabúdať. Za inkluzívnu a participatívnu politiku súdržnosti na podporu sociálnej, hospodárskej a územnej súdržnosti* ([1]) dôrazne a jasne odkazuje na politiku súdržnosti, ktorá je najdôležitejšou dlhodobou investičnou politikou EÚ na znižovanie regionálnych, hospodárskych a územných rozdielov.

1.9. EHSV zastáva názor, že EÚ potrebuje nový, stabilný a spoľahlivý mechanizmus financovania, ktorý musí byť adaptívny, pružný a pripravený reagovať na nové a vznikajúce krízy v nasledujúcich rokoch a desaťročiach. Je nevyhnutné, aby tento mechanizmus, ktorý bude viac zameraný na rýchle a naliehavé reakcie, fungoval v súlade s komplexnými politikami EÚ v oblasti klímy, životného prostredia a energetiky umožňujúcimi v dlhodobom horizonte zmenšiť závislosť od reakcií na núdzové situácie a chrániť ľudstvo aj prírodu.

1.10. EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby úzko spolupracovala s členskými štátmi, miestnymi samosprávami a organizáciami občianskej spoločnosti s cieľom čo najúčinnejšie a najrýchlejšie využiť možnosti na podporu postihnutých regiónov. Organizácie občianskej spoločnosti, pracovníci, malé a stredné podniky (MSP) a mimovládne organizácie utrpeli v dôsledku prírodných katastrof vážne škody a na to, aby sa z nich zotavili, sa im musí poskytnúť značná časť finančných prostriedkov.

1.11. EHSV vyzýva Radu a Európsky parlament, aby urýchlene schválili predmetné nariadenie a umožnili tak jeho prijatie v čo najkratšom čase. Rozsah tejto výzvy si vyžaduje kolektívnu a koordinovanejšiu reakciu, a to najmä s rýchlo sa blížiacim príchodom chladného obdobia.

2. **Všeobecné pripomienky**

2.1. *Dôvody a opis návrhu*

2.1.1. Európska komisia predložila návrh na regionálnu núdzovú podporu obnovy (RESTORE), ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/1058 o EFRR a nariadenie (EÚ) 2021/1057 o ESF+ v reakcii na povodne v strednej a východnej Európe a požiare spôsobené búrkou Boris v Portugalsku v septembri 2021, ktoré si vynútili potrebu obnovy a okamžitej podpory pre postihnuté obyvateľstvo.

2.1.2. Cieľom návrhu Komisie je zabezpečiť likviditu a zmierniť finančné zaťaženie členských štátov postihnutých prírodnými katastrofami s možnosťou financovať nové osobitné priority naplánované v Európskom fonde regionálneho rozvoja (EFRR) a Európskom sociálnom fonde + (ESF+) zo zdrojov EÚ až do výšky 100 % a využiť dodatočnú zálohovú platbu vo výške 30 % a s maximálnou mierou preprogramovania zdrojov z EFRR a ESF+ do výšky 10 % celkových pridelených prostriedkov z EFRR, ESF+ a Kohézneho fondu spolu.

2.1.3. Dodatočná flexibilita je možná v prípade veľkých vnútroštátnych alebo regionálnych prírodných katastrof tak, ako sú vymedzené v nariadení o Fonde solidarity EÚ (FSEÚ), alebo aj vtedy, keď sú pod prahovými hodnotami stanovenými v tomto nariadení za predpokladu, že ich za také uznali príslušné orgány členských štátov. Spätná oprávnenosť od 1. januára 2024 sa stanovuje aj v prípade operácií, ktoré boli fyzicky dokončené alebo plne vykonané.

2.1.4. Konkrétne do nariadenia (EÚ) 2021/1058 o EFRR sa v rámci cieľa politiky 2 (ekologickejšia, nízkouhlíková Európa) zavádza nový špecifický cieľ, zatiaľ čo jeho rozsah podpory zostáva nezmenený a bez výnimky z platných pravidiel tematickej koncentrácie. V súvislosti s nariadením (EÚ) 2021/1057 o ESF+ sa okrem toho v návrhu Komisie stanovuje niekoľko dočasných výnimiek a určitá flexibilita s cieľom zabezpečiť, aby sa pomoc dostala k občanom čo najmenej byrokratickými postupmi a bez toho, aby bolo potrebné zaviesť osobitnú prioritu.

([1]) Uznesenie Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – *Na nikoho by sa nemalo zabúdať. – Za inkluzívnu a participatívnu politiku súdržnosti na podporu sociálnej, hospodárskej a územnej súdržnosti,* Ú. v. EÚ C, C/2024/6016, 23.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6016/oj.

2.1.5. V návrhu sa stanovujú krátkodobé pracovné programy a materiálna pomoc, ktoré sa môžu realizovať bez potreby sprievodných opatrení, a ktorými sa občanom poskytuje priama pomoc. Zdravotná starostlivosť sa uhrádza počas obdobia najviac 18 mesiacov odo dňa, keď došlo k prírodnej katastrofe, a materiálna pomoc sa poskytuje najviac šesť mesiacov, čím sa umožňuje rýchlejšia reakcia na núdzové situácie. Lehota na predloženie zmien programu je stanovená na štyri mesiace od výskytu prírodnej katastrofy alebo od nadobudnutia účinnosti nariadenia o RESTORE.

2.1.6. V predmetnom návrhu nariadenia sa nepredpokladá podpora nového špecifického cieľa z Kohézneho fondu, keďže jeho rozsah pôsobnosti Zmluva obmedzuje na odvetvia dopravy a životného prostredia. Členské štáty však môžu previesť zdroje z Kohézneho fondu do EFRR v rámci limitov stanovených v nariadení o spoločných ustanoveniach (spolu až do výšky 20 % počiatočných pridelených prostriedkov).

2.1.7. Návrh neobsahuje žiadne zmeny ročných stropov viacročného finančného rámca (VFR) pre záväzky a platby, pričom zostáva v medziach súčasného VFR a je rozpočtovo neutrálny. Zálohové platby vo výške 30 %, ako aj zvýšená miera financovania zo strany EÚ až do výšky 100 % môžu viesť k predsunutiu platobných rozpočtových prostriedkov v rokoch 2025 a 2026, pričom následné platby sa uskutočnia neskôr, keďže celkový finančný rámec zostáva nezmenený. Na rok 2025 Komisia navrhla pokryť dodatočné potreby prostredníctvom opravného listu k rozpočtu na rok 2025. Náklady kryté inými vnútroštátnymi nástrojmi alebo nástrojmi EÚ alebo poisťovňami by sa mali odpočítať v žiadostiach o platbu, aby sa tak predišlo dvojitému financovaniu.

2.2. *Všeobecné pripomienky*

2.2.1. EHSV vyjadruje solidaritu s členskými štátmi, ktoré boli postihnuté prírodnými katastrofami, pričom uznáva, že dôsledky krízy, akou je prírodná katastrofa, môžu mať významný vplyv na rozvoj regiónu.

2.2.2. Nedávne prírodné katastrofy v strednej, východnej a južnej Európe, ale aj v meste Valencia, mali ničivý vplyv na obyvateľstvo žijúce v týchto regiónoch. V mnohých väčších aj menších mestách a obciach budú potrebné rozsiahle rekonštrukčné práce zamerané na opravu poškodenej infraštruktúry a vybavenia.

2.2.3. EHSV poukazuje na to, že je potrebné prijať okamžité a účinné opatrenia na zmiernenie zaťaženia miestnych, regionálnych a národných rozpočtov a na zmiernenie rizika prehlbovania územných rozdielov vyplývajúcich z týchto katastrof.

2.2.4. Pri viacerých príležitostiach sa politika súdržnosti využila na prekonanie najbezprostrednejších dôsledkov krízy. Napríklad je k dispozícii od prvého dňa krízy spôsobenej pandémiou. Politika súdržnosti bola kľúčovým nástrojom aj pri vypuknutí vojny na Ukrajine: prostredníctvom nariadenia o CARE pomohla pri podpore pohraničných regiónov a utečencov. Použila sa aj na to, aby sa malým a stredným podnikom pomohlo vyrovnať sa s prudkým zvýšením cien za elektrickú energiu.

2.2.5. EHSV však upozorňuje na možné riziko, že sa z kohéznej politiky stane nástroj reakcie na krízu na úkor jej dlhodobých cieľov. Nájsť správnu rovnováhu medzi flexibilitou a zabezpečením dlhodobých a strategických cieľov politiky súdržnosti má pre regióny EÚ zásadný význam.

2.2.6. EHSV vo svojom nedávnom uznesení *Na nikoho by sa nemalo zabúdať. Za inkluzívnu a participatívnu politiku súdržnosti na podporu sociálnej, hospodárskej a územnej súdržnosti* poukázal na to, že je proti akémukoľvek kroku zameranému na obmedzenie politiky súdržnosti alebo jej transformáciu na nástroj na riešenie núdzových situácií.

2.2.7. EHSV sa domnieva, že EÚ potrebuje nový mechanizmus financovania, ktorý dokáže v podobných núdzových situáciách poskytnúť členským štátom okamžitú a výraznú pomoc. EHSV preto už navrhol vytvoriť nový fond na prispôsobenie sa zmene klímy. Išlo by o finančné prostriedky, ktoré by boli presmerované z existujúcich fondov EÚ, najmä z Kohézneho fondu a Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, spravovali by sa však zjednodušeným a koherentným spôsobom prostredníctvom tohto nového fondu.

2.2.8. EHSV sa domnieva, že mimovládne organizácie a sociálni partneri zohrávajú kľúčovú úlohu ako implementačné organizácie či ako hodnotní partneri pri monitorovaní vykonávania takýchto programov. EHSV je pripravený sprostredkovať ďalšiu diskusiu o takomto zapojení organizácií občianskej spoločnosti.

2.2.9. EHSV dôrazne žiada, aby Komisia uznala výraznú záťaž, ktorú pri riešení výziev vyplývajúcich z prírodných katastrof znášajú miestne samosprávy a organizácie občianskej spoločnosti pôsobiace v miestnych komunitách. V tejto súvislosti EHSV žiada, aby sa v rámci príslušných priorít stanovila minimálna úroveň podpory pre miestne samosprávy, sociálnych partnerov a organizácie občianskej spoločnosti s cieľom zabezpečiť, aby tieto typy príjemcov dostali primeraný podiel zdrojov vzhľadom na ich aktívnu úlohu v opatreniach na nápravu škôd, ako sa uvádza v návrhu týkajúcom sa FAST – CARE.

2.3. *Osobitné pripomienky*

2.3.1. EHSV odporúča, aby sa navrhovaná flexibilita vzťahovala aj na prírodné katastrofy, ku ktorým došlo od druhej polovice roka 2023, a nie od 1. januára 2024. Poukazuje na to, že povodne, ktoré postihli Grécko v septembri a Slovinsko v auguste 2023, spôsobili rozsiahle škody. Tie si vyžadujú viacročné a komplexné projekty obnovy, ktoré sa však v niektorých prípadoch začnú až po dokončení potrebných štúdií. Mnohé tieto náklady vzniknú neskôr, takže má zásadný význam rovnaké zaobchádzanie s členskými štátmi, ktoré už boli postihnuté.

2.3.2. EHSV poznamenáva, že navrhované opatrenia pravdepodobne presahujú cielenú podporu, ktorú ohlásila predsedníčka Európskej komisie, a sú ďalším príkladom toho, že politika súdržnosti sa využíva ako prostriedok na riešenie dôsledkov kríz, čo je nad rámec cieľa ZFEÚ.

2.3.3. EHSV zdôrazňuje, že vzhľadom na diskusiu o budúcom VFR je potrebné, aby sa snahy vyvíjané v oblasti reakcie na krízy, ako aj v oblasti riadenia a prevencie rizík vzájomne dopĺňali efektívnym, účinným a zjednodušeným spôsobom.

2.3.4. EHSV je skeptický, pokiaľ ide o skutočnosť, že návrh neobsahuje žiadne zmeny ročných stropov VFR pre záväzky a platby, pričom zostáva v medziach súčasného VFR a je rozpočtovo neutrálny.

2.3.5. EHSV vyjadruje znepokojenie nad tým, že prax poskytovať finančné prostriedky zo strany EÚ až do výšky 100 % sa v politike súdržnosti zvyčajne považuje za normu a že Európska komisia musí s ohľadom na nové programové obdobie nájsť alternatívne a stabilnejšie riešenia, aby sa vyrovnala s dôsledkami klimatickej krízy.

2.3.6. Podľa EHSV by sa do článku 1 ods. 1 písm. a) návrhu mali okrem opatrení na obnovu doplniť aj možnosti financovania preventívnych opatrení, keďže prevenciou sa možno vyhnúť nákladom na rekonštrukciu v budúcnosti. EHSV okrem toho žiada, aby sa objasnilo, ako nové priority prispievajú k cieľom v oblasti klímy. Prerozdelenie zdrojov totiž môže ovplyvniť dodržiavanie príslušných záväzkov, ktoré boli doteraz prijaté pre existujúce programové obdobie 2021 – 2027.

2.3.7. EHSV súhlasí s krátkodobými pracovnými programami a materiálnou pomocou, ktorá sa umožní bez toho, aby boli potrebné sprievodné opatrenia, čím sa občanom poskytne priama podpora. Žiada však, aby sa podrobnejšie objasnil postup, ktorý sa bude dodržiavať, a ako bude v skutočnosti fungovať pre členské štáty. EHSV žiada, aby sa jasnejšie stanovili presné mechanizmy, ktoré sa musia aktivovať s cieľom mobilizovať finančné prostriedky, a úloha Európskej komisie pri kontrole nákladov.

2.3.8. EHSV sa domnieva, že sa musí vymedziť pojem „prírodné katastrofy“, aby ho všetky členské štáty mohli uplatňovať rovnako. Je dôležité mať jasný prehľad o kontexte a o tom, ktoré opatrenia budú alebo nebudú oprávnené.

2.3.9. EHSV požaduje, aby sa prijali osobitné opatrenia pre organizácie občianskej spoločnosti, ktoré boli vážne poškodené katastrofami, a aby občianska spoločnosť zohrávala aktívnu úlohu v procese rekonštrukcie a obnovy.

V Bruseli 4. decembra 2024

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Oliver RÖPKE